

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:34
sssjournal.com

pp.2416-2425
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 20/03/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 22/05/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 22.05.2019

TAHSİN SARAÇ'IN ESERLERİNDE DÜZENE BAŞKALDIRININ İRDELENMESİ¹

INVESTIGATION OF THE REVOLT AGAINST " THE ORDER" IN TAHSİN SARAC'S WORK

Gökhan KARAKIŞ

Yıldız Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, g.karakis81@hotmail.com, İstanbul/TÜRKİYE

Prof. Dr. Nihayet ARSLAN

Yıldız Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, nihayet.arslan@gmail.com, İstanbul/TÜRKİYE

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.j.1459>

Reference : Karakış, G. (2019). "Tahsin Saraç'ın Eserlerinde Düzene Başkaldırının İrdelenmesi", International Social Sciences Studies Journal, 5(34):2416-2425.

ÖZ

Cumhuriyet sonrası Türk edebiyatında görülen edebî akım ve anlayışlardan en önemlisi İkinci Yeniciler olmuştur. İkinci Yeni akımının tamamen dışında durmayan fakat bu anlayıştan dünya görüşü olarak ayrılan şairlerden birisi de Tahsin Saraç'tır. Saraç, İkinci Yeni mensuplarında görülen salt bireyselliğin dışına taşarak içinde yaşadığı toplumun sorunlarına ve yaşanan haksızlıklara da karşı durmuş, bu çarpık düzeni şiirlerinde açık bir şekilde işlemiştir. Kendisi Anadolu'da yetişmiş, yoksulluğu ve varlığı bir arada görmüştür. Dünya görüşü ve ulusal değerlere bağlılığı Tahsin Saraç'ın hükümetlere, ağalara ve insanların riyakâr tavırlarına karşı bir cephe almasına neden olmuş, başkaldırmıştır. Bu çalışmada Tahsin Saraç'ın çarpık yapılar hakkında ne düşündüğü ve bunlara karşı nasıl hareket ettiği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Tahsin Saraç, başkaldırı, haksızlık

ABSTRACT

Second New Poets is the most important of all literary movements and concepts seen in Post-Republic Turkish Literature. One of the poets that not stand outside of Second New movement but seperated from this concept as of world-view is Tahsin Sarac. Sarac standed up to injustice and public problems by overflowing absolute individuality seen in Second New Poets members and he clearly handled this crooked order in his poems. He, himself, grew up in Anatolia and experienced both wealth and poverty. Tahsin Sarac's commitment to national value and his world-view caused him to side against governments, landlords and people's two-faced attitudes and so he revolted. In this study, what Tahsin Sarac thinks about crooked patterns and how he moves against these will be analyzed.

Key words: Tahsin Sarac, revolt, injustice

1. GİRİŞ

İnsanlığın çok eski dönemlerinden itibaren yönetenler ve yönetilenler arasında her zaman bir çekişme yaşanmıştır. Yaşanan bu çekişmeler daha çok yöneten kesimin yönetilen üzerinde kurduğu otoritenin etkisiyle daha da görünür hale gelmiş, bu çekişmede bir düşünür, yazar, ozan ya da şair gerek bedenen gerekse eserleriyle ezilen tarafın yanında durmuştur. Cumhuriyet sonrası Türk toplumunda ve 1940 sonrası Tahsin Saraç özelinde cereyan eden birtakım haksızlıklar

¹ Bu çalışma Yıldız Teknik üniversitesinde, Sosyal Bilimler Enstitüsünde, yürütülmekte olan, "Tahsin Saraç'ın Hayatı ve Şiiri" başlıklı yüksek lisans tezden üretilmiştir.

meydana gelmiştir. Saraç, kişiliği ve dünya görüşünün etkisiyle görmüş olduğu bu haksızlıklara gerek diliyle gerek kalemiyle elinden geldiğince “dur” demeye çalışmıştır. Saraç, üniversite hayatına başlar başlamaz muhatap olduğu bu haksızlıkları kendisiyle yapılan röportajlarda da pek çok kez dile getirmiştir: “ Demokrat Parti iktidara gelmişti. Devrimleri kıyısından köşesinden tırtıklamaya başlamış bu halk avcıları. Okullara din dersi koymak istiyorlar, bunun için Edebiyat ve pedagoji bölümlerindeki birkaç molla kafalıya imza toplatıyorlardı. Bizde devrimleri laikliği pek ciddiye alanlardandık... Bunlarla kavga ettik. Adamlar bizim komünistliğimize, dinsizliğimize fetva çıkarıp bakanlığa gizil etmişler. Gazi Eğitimi birincilikle bitirenler Fransa’ya gönderilirdi. Bu gizletimciler benim gibi bir solcunun Fransa’ya gönderilmesinde yurdu batıracağını bakanlığa anımsatmışlar. Bunun üzerine büyük milliyetçi Kastamonulu genel müdür beni Paris yerine Hakkâri’ye gönderdi. Beş gün katır sırtında gittim.” (Saraç, 1978: 11) Saraç’ın başına gelen bu olumsuzluklar daha sonra da devam edecek olan haksızlıklar silsilesinin ilk halkası olmuştur.

2. OTORİTE VE YOZLAŞMAYA BAŞKALDIRI

TDK Türkçe sözlükte “yozlaşma” için 1) geri evrim. 2) yapının bozulması. Bir organizmanın ya da bir parçasının daha az aktif ve daha sade olan biçimlerine geri dönmesi, dejenerasyon tanımlarıyla kendine yer bulan “yozlaşma” Tahsin Saraç’ta politika üzerinden kendine yer edinmiştir. Otorite kavramı ise TDK’de “Siyasi ve idari güç” olarak tanımlanmıştır. Otoritenin ise Weber tarafından yapılmış belli başlı sınıflandırmaları olmakla birlikte otoritenin başlangıç aşaması olarak “Geleneksel Otorite”yi gösterir. Bu otoriteyi ise gelenekçilik bağlamında “gelenekçilik, anlamamız gereken şey alışılmış günlük hayattaki psişik bir tutumlar zinciri ve günlük çalışmanın ihlal edilemez bir davranış normu olduğu inancıdır. Bu esasa ya da yani öteden beri var olduğu bilinen sanılan ya da edilen bir şeye inanışa dayanan bir hâkimiyet “gelenekçi otorite” olarak anılacaktır. (Weber, 2006:375) Geleneksel bir yapının hissedildiği ve toplumun devleti ve siyasi yapıları tam otorite gördüğü Türkiye’de Saraç kendi döneminin içerisinde sivri bir şahsiyet olmuştur. Tahsin Saraç herhangi bir siyasal oluşuma bağlı olmamakla birlikte sol görüşlü bir şairdir. O, otoritenin pek çok alandaki etkisine yazılarıyla dik duruş sergilemiştir. Saraç; toplumu, ülkeyi ve zihniyeti ilerletmek ve geliştirmek çabasında olmuştur. Bununla ilgili olarak ise “Fikir suçu deyimi zaman zaman insanlara, toplumlara hatta uluslara korku salmıştır. Tarihin akışı içinde öyle şeyler fikir suçu sayılmıştır ki kimi zaman dünyanın döndüğünü söylemek bile suç olmuştur.” (Saraç, 1973:25) Bu çabayı Orhan Asena “Bir dünya yaratmak istiyor ozan. Nasıl bir dünya? Olumsuzlukların söz konusu olmadığı bir dünyayı, sorularla ancak öte dünyada kurmak ister ya da kurulmuş bir öte “alemden” arar bu dünyayı.” (Asena, 1969:74) Bunu da Atatürk Türkiye’sinin getirmiş olduğu ulusalcılık, devrimler ve inkılaplara olan bağlılığı üzerinden okumak gerekir. Saraç, bu değerlere olan bağlılığını da yine kendi ağzıyla şöyle anlatmıştır: “Demokrat Parti iktidara gelmişti. Devrimleri kıyısından köşesinden tırtıklamaya başlamış bu halk avcıları. Okullara din dersi koymak istiyorlar, bunun için Edebiyat ve pedagoji bölümlerindeki birkaç molla kafalıya imza toplatıyorlardı. *Bizde devrimleri laikliği pek ciddiye alanlardandık...*”(Saraç, 1978:11) Saraç, Atatürkçülüğü ve onun elde etmiş olduğu kazanımları sonuna kadar sahiplenme, bunları koruma ve kollama görevini kendinde bilerek ve isteyerek üstlenmiştir. Atatürk adına fakat Atatürk ile bağdaşmayan birtakım hareketlerin ve değişimlerin de karşısında yer almıştır. Özellikle 12 Eylül sonrası Atatürkçülük adı altında yapılan sistematik yozlaştırma girişimlerini de sert dille eleştirmiştir: “*Generaller Atatürk ilkelerini korumak amacıyla iktidara el koyduklarını açıkladılar, ama arkasından onun damgasını vurduğu değerleri ortadan kaldırmaya başladılar. Böyle yapmakla amaçları neydi?*

-Amaçları çok açık belli.12 Eylül büyük bir ikiye bölünmeyle kendilerini Atatürkçü ilan etti. Arkasından da Atatürkçülüğe aykırı ne varsa, onu Atatürk adına yaptı. Niçin böyle yaptı? Burada 12 Eylül’ün bir odak noktası var. Ben ‘Aydınlar Dilekçesi’ndeki savunmamda da söyledim, yinelemek isterim: Bu bir odak çökertme hareketidir ve Türkiye’de üç şeye dayandırıldı: Depolitizasyon, deorganizasyon, dükkültürasyondur. Bunun sosyolojik açıklaması Türkçesiyle, politikasızlaştırma, örgütsüzleştirme ve kültürsüzleştirmedir.” (Saraç, 1987: 11)

Toplumu politikadan, örgütlenmeden ve kültürel ilişkilerden uzak tutmayı hedefleyen otoriter yapıya karşı Saraç düşüncelerini açıkça söylemekten çekinmemiştir. Amacı öğrencileri, işçileri fikirlerini söyleyemez hale getiren bu yapının her daim karşısında durmak Tahsin Saraç'ın kendi mizacından doğan bir dik duruştur. O Anadolu kültürü ile yoğrulmuş bir kimlikle bu başkaldırıcıyı gerçekleştirmiştir. Sadece politik manada değil askerî anlayışın hâkim olmaya çalıştığı her türlü kurum ve kuruluşun oluşum şekillerine de itirazı olmuştur. Kendisinin de pek çok çalışma yapmış olduğu Türk Dil Kurumunun tasfiyesine ise “Atatürk tarafından 1932 yılında Dil Kurumu kurulduktan sonra dilimiz; Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin sayısı %80 iken, bu durum 12 Eylül öncesi % 10'nun altına indirilmişti. Sıra dilimizde oranı artmaya başlayan Batı kaynaklı sözcüklere gelmişti. Bu alanda da çalışmalara hız verilerek Türkçe karşılıklar türetiliyordu. Bu çalışmaların sonucudur ki, dilimizde bugün Türkçe sözcük oranı % 87'ye kadar ulaşmıştı. 12 Eylül sonrası Türk Dil Kurumu'nun statüsü değiştirildi ve doğal olarak bizler bu kurumun dışında kaldık. Türk Dil Kurumu çalışmalarını sürdürebilseydi yabancı kökenli sözcüklerin sayısı daha da aşağı oranlara indirilebilirdi.” (Saraç,1987: 11) diyerek bu alandaki olumsuzlukları da elindeki verilerle ortaya koymuştur.

Saraç'ın kendisinde cereyan eden başkaldırının tohumlarının nasıl oluştuğunu ise “ Egemen sınıfa güç yediremeyen bu ezilmişler, bu “kıl boyunlu”lar birbirlerine karşı en acımasız oluyor, birbirlerini daha bir eziyorlardı. Kentlinin bu kürt köylülerine ettiği haksızlık, bölgedeki candarma zulmüyle birlikte çocukluğumuzun ilk isyan tohumlarını ekmiştir yüreğime. “ şeklinde açıklamıştır. (Saraç, 18-19: 1990) Saraç, geçmişte vatandaşa karşı askeriye tarafından yapılan bazı haksız muamelelere de dikkat çekmiş, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde meydana gelen bazı olayları ise çocukluğundan kalan hatıralarda şu şekilde anlatmıştır: “1926. İngiliz parmağı ve din elden gidiyor yaygarasıyla Şeyh Sait isyanı... Kent isyana katılmamış tersine karşı koymuş. Varto-Muş arasındaki Abdurrahmanpaşa köprüsü yakınlarında yakalanan Şeyh Sait götürülüp Diyarbakır'da asılır. Ama sonra il merkezi ve köylerden bir çok suçsuz kimse aileleriyle toplanıp sürülmüş. Antep'e, Antalya'ya, Afyon'a... kesilen birçok kelle sivri sopalara geçirilip kent sokaklarda dolaştırılmış... Anlatırlardı buzlu kış akşamlarında çay içerken, konuk gidilen her evde dinlerdim. 1935 Ağrı isyanı. Ardından yine bölgede jandarma zulmü. Elleri bağlı kişileri kaçmaya yeltendi diye Suluk köprüsüne baba-oğul süngülemeler. Hükümet çağırıyor diye evlerinden alınıp götürülen koca ya da babalarını kadınların önüne çuvaldaki kesik başları tekmeleyip atarak al kendin bul demeleri... Anlatırlardı, buzlu kış akşamlarında çay içerken konuk gidilen her evde dinlerdim... Ve beş altı yaşlardaydım iyice anımsıyorum yüreklere ürkü saymak için kent daracak ve dökük sokaklarında marşlar söylenerek yapılan jandarma yürüyüşleri. Devletleri yeni İnönü bin yaşa vb... Ve sonra Muğlalı paşanın kurşuna dizdirdiği otuz üç yurttaş üzerine anlatılanlardan birkaç kesit bunlar işte.(Saraç, 1978 :11)

Tahsin Saraç, bu başkaldırıcıları yüreklilikle yaparken “otorite” de boş durmuyor kendisini ara ara baskı altına almaktan geri kalmıyordu. Saraç'ın 12 Mart sonrası başına gelenleri ise yine kendi ağzından “18 Mayıs 1971. Evimizi önden arkada GMC'ler dolu görevlilerle dört bir yandan sarmış.. Kapı çalındı; bir albay. Bir üsteğmen, birkaç astsubay ve bir sürü sivil polis... Merdivenlerde çiftler çiftler makineli tabancalılar. Arama emri göstermeden kendilerini buyur ettiler. Tabloların arkalarını bile bir bir inceliyorlardı verici istasyonlar arıyorlardı her halde; bulamadıklarına üzüldüler. Kitapların çokluğu gözlerini yıldırıyor birkaç kitap almakla yetindiler. Asıl kitaplarımı sakladığım yeri sonradan buldular ya... Eşim Vildan'ı arayıcılarla odaya girmesini masanın üzerindeki kol saatlerimizi kaldırmamasını söyledi albay. Kavaklı deredeki evimize, Zigetvar kalesine saldırıcasına hamle etmelerinin nedenini sonradan öğrendim. Haftalardan beri Deniz gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan ve daha başka anarşistleri saklıyormuşum meğer evimde! Adı bir zamanlar solcumsuya çıkarılmış, bu sapkınlığından dolayı Gazi Eğitim Enstitüsünde kendisine Kaoki adı takılmış birkaç yıldan beri konuşmadığım eski arkadaşım ihbarda bulunmuş... 12 Mart kabinesinde bakan olan hukukçu bir dostum öğrenip söyledi sonradan. Ertesi gün birinci şubeye iletiler. Orada resmimizi çekip parmak izini aldılar.

Havasızlıktan hastalık geçirdim. 12 gün tedavi gördükten sonra salındım raporlu olarak.” (Saraç, 1978 :11) bu ifadelerle öğreniyoruz.

Tahsin Saraç’ın bu kadar çabalamasının ve çalışmasının nedenini de Aziz Nesin ile yaptığı mektuplaşmalardan öğreniyoruz: “Sözlüklerle uğraşıyorum, korkunç yorgunum; özellikle gözlerim... ve de kemiklerim sızlıyor yorgunluktan... ah şu firavun amelesi gibi çalışmak, kendi ülkende *başı dik kalabilmek* için...” Saraç, 1995:156)

Saraç, son şiir kitabı olan “Çıplak Kayada Çimlenmek”te var olan bu düzene karşı olan mücadelesi her koşulda sürdüreceğini şu dizelerde dile getirmiştir:

*Bulanık gözlü bir sabah
Ve üzüncün yoğun yumağı
Sevgi, suskun yalnızlıklar otağı.
Kör kavga kural dışı kızmıştı
Karanlık yollardan dost sofralara akşam
Ölüm gülücüklü bir satkılık sızmıştı.
Kabaran bir çamur seli
Vurup savurdu azınca kıyıya
Ne ki, çimlenir yüreğim
Çıplak kayada bile olsa.
Bilirim, yarınli değil kötülük
Bilirim*

Ölümlü hiçlemektir ölümsüzlük (Saraç, 1989: 24) bu dizelerde görüldüğü üzere Saraç, suyu kesilse de çıplak bir kayada yani tozu toprağı olmayan bir yerde dahi umutların ve direnişin devam edeceğinin işaretini vermiştir.

3. ACILARA VE ÖLÜMLERE BAŞKALDIRI

Saraç, daha önce de belirttiğimiz gibi gerek yaşadığı ortamın gerekse mizacından kaynaklı olarak yaşanan her türlü haksızlığa bir karşı duruş sergilemiş ve yaşananları şiirlerinde ve yazılarında dile getirme ihtiyacı hissetmiştir. Çünkü o kendini halkın içinden çıkmış, “ozan”lık geleneğinin temsilcisi olarak görmüştür. “Ben şuna inanıyorum: Ozan olarak doğulur. Ama ozan doğmak yetmez ve bu yeteneğin beslenmesi gerekir. Beslenme, hem kendi hem de evrensel kültürle olur. Bunları kendi özünde sindiremeyenler iyi şiir yazamazlar. Şiir de yetenek bir noktaya kadardır.” (Saraç, 1987: 11) Bu geleneğin bir temsilcisi olarak Saraç, hem Anadolu’da hem de Avrupa’da yaşanan kıyımlara ve acılara aynı tepkileri vermiştir. Avrupalıların görünür medeniyetinin altında yatanları şöyle anlatır:

*Isırgan bir uygarlık ya da Orta Çağ kaçkını
Haçlı, tabancalı birazcık da kininli
Eli yatkın her yolla bire bin tecimine.*

*Tüm görkemi yanında parkların, müzelerin
Taşan terli bir utanç Ak Avrupa’dan
Kara yontularda baktıkça gece
Bronz bakışlarla zenciler güneşe*

(Saraç, 1989: 32)

Ortalıkta herkesin hayranlıkla baktığı bir uygarlığın oluşumunun aslında hiç de masum olmadığını, Avrupa'nın oluşturduğu bu medeniyetin altında bir "utanç" yattığını anlatır Saraç. Hatta bu uygarlığı kendisi medeni olarak bile görmez. "Isırgan bir uygarlık ya da Orta Çağ kaçkını" (Saraç, 1989:32) diyerek Avrupa'nın başka bir yüzünü de yansıtır.

Saraç, Anadolu halkının bir lokma ekmek için çektiği sıkıntıları, kendisine yapılan haksızlıkları da geçmişten günümüze şiirlerinde anlatır.

*Acı, Anadolu'da acıdır, suskun ve titrek
Kesen çok kez akımı ak düşlü bir uykuda.
Zindan güzel değil evet, ölüm kara soluklu
Zindan ve ölüm de olsa ama bir gün yazgıda
Yine Anadolu'da*

(Saraç, 1989: 63)

Saraç, Anadolu'da yaşanmış bir başka elim hadiseyi de göndermeler yaparak şiirlerine almıştır. Şehzade Mustafa'nın ve Pir Sultan'ın başına gelenleri şu dizelerde anlatır:

*Saygı sana Pir Sultan ozan ata
Kırıldı çarkı Hızır Paşa'nın
Kirli elleriyle senin o gül boynuna
Yağlı ilmik dolayanın
Güvendiği o Padişah da o mum suratlı
Yeşil, küflü karanlıklar kanlısı
Yıkıldı tekmesiyle yiğit Mustafa'nın
O genç devrim dalı, o halk yanlısı*

(Saraç, 1989: 66)

Saraç, "Utanç" şiirinde halkın yaşadığı açlık, savaş, emeklerinin karşılıksız kalması, zengin kişilerin hayatlarının lüks içinde geçmesi ve halka zulümden başka bir şey vermemelerinden duyduğu utançtan bahsetmiştir.

*Çulu yok Tanrısı var
Yetingen.
Bir kaya kavgasıdır kartal mavilikte uçar
Bir başkaldırı, vuruşma, en onur veren
Ezik otlarcana oysa hep yalvar yakar (Saraç,1989: 78)*

Bu acıları kabullenmekten ziyade bu acılara ve haksızlıklara karşı "direnme"nin onuruna vurgu yapılmıştır. Bu durum Tahsin Saraç'ın her olumsuz durum karşısında bitmek tükenmek bilmeyen inatçı kişiliğini bir kez daha gösterir. Anadolu insanı ise bazen vefalı olmak ile kendini kullandırma, ezdirme arasındaki farkı göremediğinden bazı açığözlüler tarafından pek çok kez istismar edilmiştir. İnsanlar zorlu şartlar altında elverişsiz koşullarda ve sert topraklarda kendilerini tüketmektedirler:

*Gök gök olalı tanık yer yer olalı
Çizmiş soluk bir açlığı, yazgısınca toprağa*

Kara saban ardında çökük omuz, bükük bel (Saraç, 1989: 29)

Saraç'ın şiirlerinde kendine özellikle yer bulan kitle toprakla uğraşanlardır. Buna sebep olarak Tahsin Saraç'ın babasının da köylülere ekip biçmeleri için toprak dağıtan bir ağa olmasındandır. Köylülerin ağa kapısında el pençe durmaları ve Saraç'ın bu sahnelere çocukluğundan itibaren pek çok kez şahit olması onun şiirlerinin içeriğini ezilmiş Anadolu halkı ile doldurmasına sebep olmuştur. Adnan Binyazarın, Saraç'ın yaşamına dayandırarak anlattığı köylü-ağa ilişkisi dönemin şartlarını anlamak açısından da faydalı olacaktır: “Köyü, yarıcıları olan bir babanın oğludur Tahsin Saraç. Köylülerin ezik serüvenleriyle tanır insanları. Bir karış toprakta ürün yetiştirmek için izin dileyenler, dizi dizi dururlar Saraçların evlerinin önünde. Babası kapıdan çıkacak, köylüler yerlere eğilecekler... Toprak sahibinin ellerini öpecekler. Ezanlarla, şafaklarla başlamıştır bu bekleme. Her yıl, bu izin alma, bağlılık töreni yinelenecektir. Kıl boyunları, ezik eğik boyunları bu insanlarda tanımıştır Saraç. Toprak tanrısının yakarıcılarıdır bu köylüler.” (Binyazar, 1969: 70) Tahsin Saraç, insanların bir şeyler elde edebilmek için göçerek Çukurova'ya gelmelerini, onlarda gördüğü sefaleti ise

Çukurova bahara yüz dönende

Uykularını yorganlarına dürüp erkenden

Gurbetçiler sökün eder dört bir yöreden

İki büklüm bir açlık, eski töreden (Saraç, 1989: 124) dizeleriyle anlatır. Bir film sahnesini andıran bu dizelerde sabahın köründe yola çıkmış işçiler, henüz gözlerini açmamış, uyuklayan, açlıktan karnı içine çekilmiş, zayıflıktan beli bükülmüş insan tasvirleri oluşturulmuştur. “*Soyut Saptama*” şiirinde ise halkın bir öğün yemek için ölümüne çalıştırılmasına açlıkla terbiye olan insan bedeninin çaresizliğine dikkat çekilmiştir. Umutsuzluğu kabullenme algısına bir serzenişte bulunmuştur.

Ben ozanım

Açlığın kan çizgisinde, ve taş dilsizliğinde

Değişip olurum hemen

Suskunluğum o sarı öfkesiyle

Kınında bekleyen soğuk bir bıçak.

Kısa çöpün uzun çöple kavgası

Süre gelmiş çağlar boyu

Ama şimdi son evrede, dönemeçte, yargıda.

Ben ozanım

Sizin yalnız kolunuz, bacağınız

Oysa benim

Hep yüreğim sargıda. (Saraç, 1989: 64)

Burada hem insanların çaresizliğine dikkat çekilirken hem de Tahsin Saraç'ın kendisinin bu mücadelede mazlumdan yana olduğunu görüyoruz. Saraç, söylenmeyi söyleyendir. Bir amaç bir dava uğruna yapılabilecek her şeyi yapan ve bundan korkmayan bir kişiliğe sahiptir. Bu uğurda gerekirse ölümün bile onurlu olacağını düşünür.

Ne var ki daha bir güçlü olur ölümü

Söyler söylenmeyi çok kez suskunluklar

O ıpışık gözlerinden bahar-çocukların

Fıskırır bin yıllardan gömülü fidan düşler

Ve kan gülleri açar, körpecik pırl pırl (Saraç, 1989: 24)

Yaşanılan sıkıntıların çekilen çilelerin hepsi Anadolu'da ve Anadolu insanında görülür. Saraç, çoğu zaman bu haksızlıklara çekilen çilelere ve acılara karşı duruş sergilese de bazen de içini dökme, rahatlama ihtiyacı hissettiği zamanlar da olmuştur.

Ve de duy Pir Sultan ozan ata

Anadolu bildiğin Anadolu

Derdi çoktur hangisini yazayım (Saraç, 1989: 66) diyerek Anadolu'yu ve Anadolu insanını kendine dert edindiğini bir kez daha göstermiştir. Sadece politika, ağalar, hükümetler değil kültürel alanda yaşanan ve Saraç'ı rahatsız eden gelişmeler de onun dert edindiği konulardan birisi olmuştur. Saraç, bunca mücadelenin yanında barışı, refahı da isteyen bir kişiliktir, o silahtan, savaştan ve vuruşmalardan da uzak kalmak istemiştir.

Demir zırhlar altındaki bu çiçek yürekle

En ufak bir gölgeyi bile ezemeyiz biz.

Silahlardan, kanlardan vuruşmalardan uzak

Dingin yeşil sulara yıkanıp arınmaktır

Yıllardan özlemimiz. (Saraç, 1973:58)

4. KÜLTÜREL YOZLAŞMAYA BAŞKALDIRI

Saraç, kendisini doğuştan bir şair, ozanlık geleneğinin bir temsilcisi olarak görür. O, şiirlerinde bireysel konuları işlerken kültürüne, sanata dair olan konulardan kendisini bir an olsun çekmemiştir. Gerek ozanlığı gerekse şairliği pek çok şair ve yazar tarafından takdirle karşılanmış, dil bilimci olması ve öz Türkçe kelimeleri de sıklıkla kullanması nedeniyle de kendi dönemi içerisinde çağdaşlarından farklı bir konum edinmiştir. Kendi döneminin şairleri daha çok bireysel kaygılar üzerine eserlerini oluştururlarken Saraç, "18 Kasım 1968 tarihli son havadiste A. P. milletvekili Tekin Erer sarılıp 'dil kurumunda din düşmanlığı' diye bir makale döşeniyordu. Ardından yine Ap milletvekili Bay Şevket Bohça Zafer gazetesinde bir bohça laf ediyor. Döktürdüğü incilerden işte birkaç alıntı 'bozuk düzenden şikâyetçi olan şair ayrımcılıklar yüzünden tekeli bir toslaşma derken korkunçtan daha korkunç bir tablo çizmektedir. Ayrımcılıklar denilen nedir? Sınıf farkları mı? Yahut sınıf farkları yüzünden bu memlekette bir çatışma mı meydana gelecektir? Şair bir ilham-ı şeytani ile dâhili bir harbin müjdesini mi vermek istiyor? Bu şiir sadece bir dil hezeyanı değildir. Dine peygambere Allaha karşı olduğuna göre bu Maocu bir ihtimal mi? Memleketin manzarasından en kutsal kavramları silip süpürecek emekçi ihtilali mi geliyor?" (Saraç,1978: 11) tartışmalarına katılarak kendisinin de mensubu olduğu Türk Dil Kurumunu savunmaktan ve kollamaktan geri durmamıştır. Türk Dil Kurumunda yapılan yanlışlıklarla ilgili olarak "*Türk Dil Kurumu'nun yapıtları bugün ne durumdadır?*" sorusuna yanıt olarak:

-Bir kısmının tıpkıbasımını yaparak piyasaya dağıtıyorlar. Çünkü yenilerini yapabilecek güçleri ve nitelikleri yok. Her şeyi yıkmak çok kolaydır ama yenisini yapmak zordur. Bir kısmına da yasak koydular, basmıyorlar. Örneğin Türk Dil Kurumu 'Türkçe Sözlük'ü otuz kırk yılda geliştirerek yaptı. Öyle kolay mı, ortaya bir şeyler koyabilmek? Onlar orada hiçbir şey yapamayacaklar ama bu dikta rejimi sürdüğü sürece de orada kalacaklar.

Askerler Türk Dil Kurumu yöneticilerini zararlı görerek kurumu kapattılar, adını değiştirdiler ve getirdikleri yeni kişiler de eski yönetimin yapıtlarının tıpkıbasımını yaparak yayımlıyorlar. Bu bir çelişki değil mi?

-Elbette bunların her şeyleri çelişki. Sorun sadece kuruma el koymaktı. Türk Dil Kurumu başına getirilenler daha önce kurum dışında kalmış kişilerdi. Bunlar bir karşı tez mi getirdiler, varsa yazsınlar.

Bir de yasaklanan sözcükler olayı var. Bu yasakladıkları sözcükleri kullanımdan silebildiler mi?

-Bu sözcükleri yasaklamakla, bu sözcüklerin daha fazla kullanılır olmasına yol açtılar. Çok gülünçtür yasakladıkları sözcükleri farkına varmadan kendileri dahi kullanıyorlar.” (Saraç,1987: 11) açıklamasını yapmıştır.

Türk dilinin gelişmesi ve yabancı kökenli sözcüklere karşılıklar bulma çalışmalarına da katılan Saraç, askerî müdahalenin ardından bu alanda ne gibi değişikliklerin olduğu sorusuna ise şöyle cevap verir: **“12 Eylül sonrası resmî planda önüne set çekilen Türk dilinin gelişmesinde duraklama oldu mu?”**

-Hiçbir şey yitirmedi. Daha doğrusu set çekmediler, zaten çekemezlerdi de. Türk dilinin gelişmesinde hiçbir duraklama olmadığı gibi aksine gelişmeler görüldü. Çünkü yazılı dili yapanlar yazarlardır, sanatçılardır. Bunlar yazılı dil ile sözlü dil arasındaki ayrımı bilmiyorlar. 12 Eylül öncesi bu konuda daha az bilinçli olan kişiler, bugün oldukça bilinçli olarak Türkçenin özleştirilmesi devrimine daha bir yürekten katılıyorlar. Çünkü bunun bizim için ulusallık, ayakta kalma ve onur sorunu olduğunu çok daha iyi anlıyorlar.” (Saraç, 1987: 11)

Saraç, yalnızca bu kurumları savunmakla kalmamış, aynı zamanda Türk dilinin gelişimi ve korunması için dernek de kurmuştur. Bu derneğin kuruluş amacı ise kısa bir süre kapatılan Türk Dil Kurumunun bir alternatifi olmasıdır. Dil çalışmalarının aksamaması için kurulmaya çalışılan bu derneğin kuruluş aşamasında Saraç, pek çok zorluklarla karşılaşmıştır. Karşılaşmış olduğu bu zorlukları ise şöyle ifade ediyor Saraç: **“Dil derneğini kurarken herhangi bir engellemeye karşılaştınız mı?”**

-Elbette, bize ‘Olmaz! Yasaya aykırı dernek kuruyorsunuz ‘ dediler. Bizler sanki mafya ya da çete derneği kuruyoruz. Bizler dilimizi savunmak, onu geliştirmek için dernek kuruyoruz hepsi o kadar. Dili bilmeyenler yasa çıkarıp Türk Dil Kurumu’nu kapatıyor. Ama bizler dilimizi savunmak için dernekleşmek istediğimiz zaman bu yasak oluyor. Bu anlayışın temsil ettiği dil tutumuna karşı durmak her şeyden önce bir Türk olarak benim hem vatandaşlık hem de namus görevimdir.” (Saraç, 1987: 11)

Kültür alanında yaşanan ve Tahsin Saraç’a göre sorunlu olan bazı gelişmeler de şairin eleştiri oklarının hedefindedir. Bu tartışmaları daha çok din ve sanat ekseninde yapmıştır. Dinî konularla ilgili olarak özellikle çok net ve sert ifadeler kullanmaktan geri durmamıştır. Bu kişileri de pek çok kez “gericiler” olarak tanımlamıştır. Üniversite yıllarından itibaren din olgusunun sokulmaya çalışıldığı mecralarda bu duruma tepki veren de yine Saraç olmuştur. “İşin özünde sömürge olmaya yatkın kafalar, dil devrimine karşı çıkıyor. Çünkü Türkçenin özleştirilmesi, bağımsızlaştırılması kendi ulusal kimliğimizi bulma hareketidir. İş böyle olunca, bir takım gericiler; namusluca gerici olduklarını söyleyemedikleri için ‘dedeler torunlarını anlamıyor. Eski kültürümüzle aramızdaki bağ kopuyor’ safatasını uydurarak böyle bir kılıfın arkasına gizleniyorlar. Atatürk tarafından 1932 yılında Dil Kurumu kurulduktan sonra dilimiz; Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin sayısı %80 iken, bu durum 12 Eylül öncesi % 10’unun altına indirilmişti.” (Saraç,1987: 11). Saraç, ayrıca Türklük ile İslam kavramlarının yan yana getirilmesine daha doğrusu bir sentezin oluşturulması fikrine de çok sert çıkmıştır. Bunu ise kendisine sorulan şu soruyla net şekilde açıklamıştır. **“Son yıllarda halka benimsetilmeye çalışılan Türk-İslam Sentezi üzerine ne söylemek isterdiniz?”**

-Ne demek Türk-İslam Sentezi, tümüyle karşıındayım. Bu Türkiye’deki maskelendirilmiş gericiliğin, Türkiye’yi geri bırakmanın, hatta belli bir zümreye öncelik vermenin adıdır. Türkiye’nin çağdaş uygarlığa yönelmiş olan Arap çöllerine yöneltmenin kurnazlığıdır. Bunun savunuculuğunu, destekçiliğini Amerika yaptığına göre ne menem bir şey olduğu ortadadır.” Bunun yanında kültürel etkinliklere olan desteğini de açıkça belirtmiştir. Yurt dışında yaşayan

Türklerin Türkiye'den haberdar olabilmeleri için de Saraç'ın İsveç Türk İşçi Dernekleri Federasyonu'nun 10. Kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlediği kültürel etkinlikler ve konferanslar programına katıldığını *Yeni Birlik* dergisinin (Saraç, 1987:11) haberinden öğreniyoruz.

Saraç, genelde sanat özelde ise şiir alanında kendisine karşı yapılanları eleştirilere de cevap vermiştir. Esasında kendini şiir alanında övmeyi pek de seven birisi değildir. Aynı zamanda bir dilci olan Saraç, Fransızca-Türkçe ve Türkçe Fransızca şiir çevirileri ile bilinse de kendi şiirlerini Fransızcaya ve İngilizceye çevirmemiştir. O, ülkemizde her ne kadar çok fazla ön planda olmasa da uluslar arası platformlarda kendisini tanıyanlar ve ödül için davet edenler de çoktur. Aldığı bir ödül sonrası kendisiyle yapılan bir söyleşide: “Seçkide yer alan ozanlar gerçekten ülkelerinde ve uluslararası planda tanınmış kişiler. Güzel yanlarından biri de, seçkinin çok lüks bir yayın olarak çıkması. Her ozana birer plaket ayrılmış ve bu plaketter deriden bir kutunun içinde ciltlenmiş. Plaketlerde her ozanın fotoğrafı, yaşam öyküsü, kendi el yazısıyla ve anadilinde yazılmış bir şiiri ile bu şiirin İngilizce ve Fransızca’ya çevirisi yer alacak. Seçkide yer alanlar arasında Rafael Alberti, Eugene Guillevic, Pedro Tamen, Jorge Luis Borges, Octavio Paz, Rene Char, Czelaw Milosz, Leopold Senghor, Yannis Ritsos ve Vasko Popa gibi ülkemizde de tanınan ozanlar bulunuyor. Böylesine yaptığı uluslar arası yayınlarla tanınmış bir yayınevinde çıkmak elbette sevindirici...”

Saraç'ın şiir alanında ülkemizde az tanınmasına bir vurgu da Cemal Süreya tarafından yapılmıştır: “Sanat alanında da bir sorunsal yaşadı Tahsin Saraç. Anakara’da çok ünlü olup da İstanbul’da üstlerinde fazla durulmayan kişiler vardır. Tahsin Saraç bunlardandı. (Süreya, 1990: 127)” Yaptığı işleri titizlikle ele alan Saraç, mükemmeliyetçi kimliğiyle de öne çıkar. Saraç'ın eşi Vildan Hanım kendisi için şöyle demiştir: “İyi olmayan şeyler onu tatmin etmezdi. Hayatında ortalamalar yoktu. Bu özelliği çocuklarımızın iyi yetişmesinde de etkili oldu. Çocukların iyi eğitim almaları için çok çabaladı. Fakat “Nasıl olsa imkânlarımız var, hadi yurt dışında okusunlar.” Fikrine karşıydı. Çocuklarla ilgili bilgileri benden alırdı. Gözü üstlerindeydi, ama onlarla hiç yüz göz olmadı. Yetişkinlik dönemlerinde de “Külkedisi” masalındaki gibi, atlar bal kabağı olmadan evde olurlardı çocuklar. Onlara karşı tutumu “sevgi için disiplindi”. “Bu küçük oğlan okumaz,” deyip ümidini kesmişken, Baba, ben yarınki uçakla Belçika’ya okumaya gidiyorum,” sözüne tekrar yüzüne dönüp, “Yolun açık olsun. Başın sıkışırsa buradayım,” diyebilecek hoşgörüyü sahipti.”(Dabağ, 2011: 94-105)

Saraç'ın mükemmeliyetçi kimliği ona yapılan eleştirilere karşı ise Saraç'ı tahammülsüz yapmıştır. Çünkü kendisi her şeyin en iyisinin olmasını isteyen ve bunun için çabalayan bir kişiliğe sahiptir. Bu konuda Orhan Asena Saraç için şöyle demiştir: “(...)Hiçbir ölçüye sığmazdı Tahsin Saraç. Dostluklarında ölçüsüzdü, sevgide ölçüsüzdü, öfkede ölçüsüzdü, kavgalarında ölçüsüzdü, özveride ölçüsüzdü. Uçların adamıydı Tahsin Saraç. On veremediğine sıfır verirdi. Dostluğumuzda en çok tartıştığımız konu buydu. Ona kalırsa sıfırla on arasında ara numaralar sanatı da yozlaştırırdı, insanı da.(...)” (Asena, 1989: 255) Tahsin Saraç gerek sanatsal faaliyetlerde gerekse insanî ilişkilerde “ortası” olmayan bir kişiliğe sahiptir. Onun değerlendirmeleri Orhan Asena'nın da dediği gibi sıfır ile on arasında olmuştur. Yaptığı işi ve sanatı da kendisine göre mükemmel ve zorlu bir çalışmanın ürünü olduğu için bu çalışmalara getirilen eleştirilere katlanma eşiği çok düşüktür.

5. SONUÇ

Tahsin Saraç, yetişmiş olduğu ortamın ona kazandırdığı kimlik, çocukluğundan itibaren gördükleri ve edindiği deneyimleri, mizacı, dünya görüşü gibi pek çok etmenin bir araya gelmesi Saraç'ın yaşanan her türlü haksızlıkta ve çarpık düşünüşte bir “başkaldırı” şeklinde tezahür etmiştir. O, bir ozan ve halk şairi olarak içinde yaşadığı toplumun, halkın, geçmişten günümüze yaşamış olduğu sıkıntılarını dile getiren bir temsilcisi olmuştur.

Siyasî ve politik güçlerin, çekişmelerin ve bunların halk üzerindeki olumsuz etkilerinin de Saraç'ta yarattığı huzursuzluk bir süre sonra onun yazmış olduğu şiirlerde bir “başkaldırı” şekline

dönüşmüştür. Özellikle bu siyasî otoritenin ve yerelde ağaların halka uyguladığı baskıları ve istismarları şiirlerinde çokça kullanmıştır. Bu “başkaldırı”nın ise Tahsin Saraç için sonuçları olmuştur. Bunlar tutuklanma, evine yapılan baskınlar, mahkemeler ve takipler şeklinde olmuştur.

Kültürel ve sanatsal alanlarda otoritenin yapmış olduğu değişimlere karşı da Saraç, yine bir “başkaldırı” gerçekleştirmiştir. O, Türk Dil Kurumunun kapatıldığı zamanda dahi buradaki dil faaliyetlerinin ve yapılan çalışmaların aksamaması için Dil Derneği’ni kurmuştur. Saraç, kendisini ve halkı ilgilendiren ve halkın zararına olan her durumda kendini öne atmaktan çekinmemiş, içinde bulunduğu edebî ortamın mensuplarından bambaşka bir yol çizerek “başkaldırı”nın timsali olmuştur.

KAYNAKÇA

ASENA, O. *Papirüs*, 1969

ASENA, O. “**Tahsin Saraç’ın Ardından**”. *Çağdaş Türk Dili Dergisi*. 18. Sayı. Ağustos-Eylül 1989.

BİNYAZAR, A. *Papirüs*, 1969

DABAĞ, Sevim. “**Gezindim Boş Odalarda**”. 1. Baskı. Türkiye İş Bankası Yayınları. İstanbul, 2011

SARAÇ, T. “**Aziz Nesin Tahsin Saraç Mektuplaşmaları**”. Düşün Yayınları. İstanbul, 1995

SARAÇ, T. “**Toplu Şiirler**” 1. Basım. Tekin Yayınevi. 1989. İstanbul.

SARAÇ, T. *Çıplak Kayada Çimlenmek*, Mayıs, 1989. Ankara

SARAÇ, T. *Direnmeler*, Cem Yayınevi, 1973. İstanbul

SARAÇ, T. “**Tahsin Saraç’tan Armağan**”. Saraç Vakfı Yayınları, 1990

SARAÇ, T. *Türkiye Yazıları*, 1978

SARAÇ, T. *Yeni Birlik Dergisi*, 1987

SARAÇ, T. “**1973’e Bakarken**”. *Dost Dergisi*, Ocak 1973

SÜREYA, C. “**Tahsin Saraç’tan Armağan**”. Saraç Vakfı Yayınları, 1990

SARAÇ, T. “**Tahsin Saraç’tan Armağan**”. Saraç Vakfı Yayınları, 1990

WEBER, M. (2006). Sosyoloji yazıları. (Çev.: T. Parla). İstanbul: İletişim Yayınları.